

הישראלי היפה

הפועל מתוך תודעה של התגוננות צודקת, יצטרך לפנות את מקומו לטיפוס חדש של איש-הבטחון, הרודה באוכלוסיה עוינת, היודע כי עליו לדכא ביד חזקה, כדי להחזיק בארץ. כך יולד הישראלי המכוער, אדם שיעורר תועבה בעולם.

צה"ל עצמו, שהשיג השנה נצחון מזהיר כאשר יצא למלחמה של התגוננות מובהקת, יצטרך ללבוש צורה חדשה, כמכשיר של כיבושים.

לא היתה זו הגזמה, בשנת תשכ"ז, לעין כי צה"ל הוא הצבא הטוב ביותר בעולם. אולם טיב זה נבע בעיקרו מגורמים מוראליים — והמוראל ינק את כוחו מן היריעה כי כל חיל הוא אורח המגן על ביתו, על משפחתו, על מיפעלו הלאומי, מפני מזימה של השמדה.

מי שילך בדרך זו יביא, בהדרגה, לשינוי צביונו של עם כולו. ישראל של תשכ"ז עלולה להיות מדינה של צל-בנים חדשים, מדינה קולוניאליסטית קטנה, שתתקיים לה בשולי הזירה הבינלאומית, כשגבה אל ההתקדמות האנושית. כמעט כל מי שחולם על דרך זו רואה כיום במשה דיין את מנהיגו הפוטנציאלי. דיין עצמו לא עשה דבר כדי לזכות בכך. הוא לא השליך את ידו על מחנה מטיפי-הסיפוח, ולא הטביע עליהם את חותמו.

אולם עצם כבואתו הציבורית, כגדול הלוחי מים בערבים, כטיפוס נוקשה וחסר-מעצורים, מעמידה אותו — אולי בעל כורחו — כסמל המחנה הזה, וכאבי-טיפוס של אכירי האימפריה העברית.

הדרך אל "הישראלי היפה"

ול גישה זו עמדה גישה הפוכה: זו שביקשה להמר את פירות הנצחון המזהיר בשדה-הקרב במסבטע מוצקה של שלום.

מעולם לא הגיעה תשוקת-השלום בישראל לממדים כה מוחשיים כמו בימיה-החרדה של חודש מאי, כאשר הכל הבינו כי המלחמה הפכה בלתי-נמנעת.

באותם הימים, כאשר רבבות החיילים המתים נו במידבר לפקודת הזינוק, לא חלם ולא דיבר איש על סיפוחים ואימפריות. העם חשב כולו על הצורך לנצח, כדי להשיג שלום.

למראית עין הופרכה תקווה זו, כאשר הושג נצחון כה מכריע, אך לא הושג השלום. מדינות-ערב עמדו בסירובן להכיר בקיום ישראל ולכרות עימה שלום. היה נדמה לרבים כי סיכויי השלום נקברו.

אולם זו היתה טעות גמורה.

במשך 19 שנים נראתה כל תקווה-שלום כאוטופית. מול החומה הבצורה של האיבה הערבית, היה נדמה כי אין כל טעם במאמצים ישראלים למען השלום.

מלחמת ששת-הימים נתנה לישראל בפעם הראשונה אפשרות ממשית להוציא נירבך מרי כזו מן החומה הזאת.

עם ערבי שלם — העם הפלסטיני, שהוא מרכז הכרחי לכל מערך אנטי-ישראלי — הובא לפתע במגע בלתי-אמצעי עם ישראל. יחד עימו, יכולה ישראל לעצב דמות חדשה למרחב, תוך הבטחת בטחונה ואפיקי התפתחותה.

כך קמה לתחייה תוכנית הפדרציה, שהיתה מונחת עד אותו רגע במגירה, כמצע מופשט.

היא הפכה לאפשרות ריאלית. היא יכלה לעצב את דמותו של ישראלי אחר, העשוי להטביע את חותמו על השנים ה' באות: ישראלי המנוצח על מיבצעים אדירים ליישוב פליטים, היוצר במעשיו אקלים נפשי חדש במרחב, המעורר את פלי-את העולם במעשיו הבונים, כשם שעורר השנה את פליאת-העולם בגבורתו הקרבית.

נציגיו הראשונים של ישראלי זה — הישראלי היפה — כבר נראו בתשכ"ז. היו אלה אותם המושלים הצבאיים ש-הפכו אבות לערים שהופקדו בידיהם, שהשתדלו למצוא דרך אל לב התושבים, שדאגו לשלומם וללחמם. היו אלה המדריכים החקלאיים, שפשטו בכפרי הגדה ועזה ופתחו עולם חדש בפני פלאחים מרודים.

גם בין אלה היו שניסו למצוא את השראתם כמשה דיין, בהאמינם כי האחריות החרשה תעלה אותו על דרך חדשה.

הירושה של תשכ"ז

ברום ראש-השנה תשכ"ח עמדה ישראל במצב ששום עם אינו מגיע אליו לעיתים קרובות: מצב של חופש-בחירה.

היא יכלה לבחור לה את גבולותיה.

היא יכלה לבחור לה את דפוסי התפתחותה, הפנימיים וה-חינוניים.

היא יכלה לבחור את נפשה.

קים. ואילו אנשים שהשתייכו למחנה הלאומי הקיצוני הפכו, בשדה-הקרב, למבקשי-שלום גלהבים.

חיפוש-דרך כאלה היו אופייניים לצמרת המדינה לא פחות מאשר לאזרחים מן השורה. השרים התחבטו בהכרעות הגור-ליות כמו אתרון האזרחים.

הגבולות המסורתיים בין שמאל וימין איבדו את משמעו-תם. במחנה הימני החלו להישמע שאיפות לברית-עמים יהודית-ערבית. במפ"ם קמו שואפי-סיפוח שהתחרו עם משוררי הימין הקיצוני.

תפיסה עמוקה זו נשאה בחובה אפשרויות רבות — הן לטובה, הן לרעה.

בצד האחד התגבש מחנה שחלם על אימפריה יהודית גדול-לה, המכתיבה את רצונה למיורת התיכון כולו, המצפצפת על דעת העולם והחיה על חרבה המושחת.

בצד השני התגבש מחנה של אנשים שהיה מנוי וגמור עימם לפעול כדי שמלחמת תשכ"ז תישאר המלחמה האחרונה במרחב, וכי מתוכה יולדו שלום בריקיימא, שיציל את המרחב ממוראותיה של שואה גרעינית.

הדרך אל "הישראלי המכוער"

ע מים לדאספור בהיסטוריה הוכחנו ונעלמו בעיק-בות תבוסה צבאית.

אולם יש בהיסטוריה גם דוגמות רבות הפרי-כות: עמים שנצחונם הצבאי גרם לחורבנם.

כי נצחון צבאי מוליד תמיד תאוה של סיפוח. בסוף תשכ"ז הציפה תאוה זו חוגים רבים בישראל. קבוצות-שוליים מטורפות, שעוררו בראשית השנה רק גיחוך, זכו לפתע לקהל של מאוינים. סיסמות כמו "שאלת השלום אינה רלבנטית", לא עוררו עוד הסתייגות כללית ומובנת-מאלית.

גישה זו, אשר דחתה כל אפשרות של שלום, חלמה בקול רם על מלחמות חדשות, שבהן תכבוש ישראל שטחים נוספים, כדי לעגל את כיבושיה.

הסכנות הפוליטיות הכרוכות בגישה זו היו גלויות. נוצרה אפשרות של פאראדוקס: שי-דווקא הגישה הלאומנית ביותר תביא להפיכת-ישראל למדינה דו-לאומית, בעלת רוב ערבי.

אך הסכנה העיקרית של גישה זו לא היתה טמונה בי-שינויים דימוגרפיים, וגם לא במוראות מלחמה גרעינית. היא היתה טמונה בהשפעתה על אופי האדם הישראלי.

הצורך להחזיק באוכלוסיה עוינת גדולה, מוכרח להביא במרוצת השנים להקשחה כללית של נפש העם — ונפש בניו. כבר בתשכ"ז נאלצו לטנונות-הכיבוש לאחוז באכזר-עים דראסטיים לקיום הבטחון: הריסת בתים, הריגת עוברי-גבול בלילות, הפחדה ואימים.

אם התקדם המדינה בדרך זו, בעיקבות החלטה לספח את השטחים לצמיתות, היא תיאלץ להגביר ולהתריף שיטות אלה. הטיפוס של קצין-צה"ל החייכני, ההולך בראש בקרב,

לא רק איש-השנה עמד בסוף תשכ"ז על פרשת-דרכים. כל מדינת-ישראל עמדה שם.

למראית-עין היתה זאת פרשת-דרכים פוליטית, והיא נגעה רק לתוצאות המלחמה.

לפני המדינה השתרעו שלוש דרכים: החזרת השטחים למדינות השכנות, סיפוחם למדינה או הקמת פדרציה עימם. לכל אחת מן הדרכים האלה היו חסידים קולניים. משה דיין תמך, בזו אחר זו, בכלן. לפני המדינה השתרעו שלוש דרכים: החזרת השטחים דיבר על "אוטונומיה" — הפיכת השטחים לשטח-חסות יש-ראלי עם שלטון עצמי.

אחר-כך דיבר על פדרציה עם מדינה פלסטינית שתקום. לפתע הכריז על סיפוח עזה, ונאלץ לחזור בו.

לאחר מכן הפליג, במפתיע, במיסטיקה היסטורית-דתית, הכריז על ענתות ויריחו כעל ערש העם הישראלי, ותבע סיפוח.

בסוף חזר כמעט לנקודת-המוצא שלו: בהצהרה סנסציו-נית הציע להתזרזז את הגדה לירדן, להשאיר כמה בסיסים של צה"ל על גדת הנהר, ליצור אזורים אקסטרטריטוריאליים בירושלים, ולהניף את דגל ירדן על הרה-בית.

זיגזאגים אלה עלו לדין באוהדים רבים. הם גם הפחיתו את סיכויי להעמיד את עצמו בראש המחנה הלאומני, כדי להסתער עימו על השלטון.

אך הוויכוח עצמו היה הרבה יותר חשוב מאשר שאיפותיו הפרטיות של משה דיין. כי פעם הראשונה מאז הקמת המדינה, ניתן לה להחליט החלטה שתקבע את גורלה לדורות. ההשלכות הפוליטיות, הדמוגרפיות, הכלכליות והבטחוני-ניות של הוויכוח היו ברורות למדי. אך עם כל חשיבותן ה-גורלית, הן היו פחות חשובות מן ההכרעה הנפשית.

השאלות שעמדו בפני מדינת ישראל, בפרוס תשכ"ח, היו: איזו מין מדינה תהיה ישראל בדרך הבא? מה יהיה טיבה של החברה הישראלית? מה תהיה דמותו של האדם הישראלי?

התסיסה הגדולה

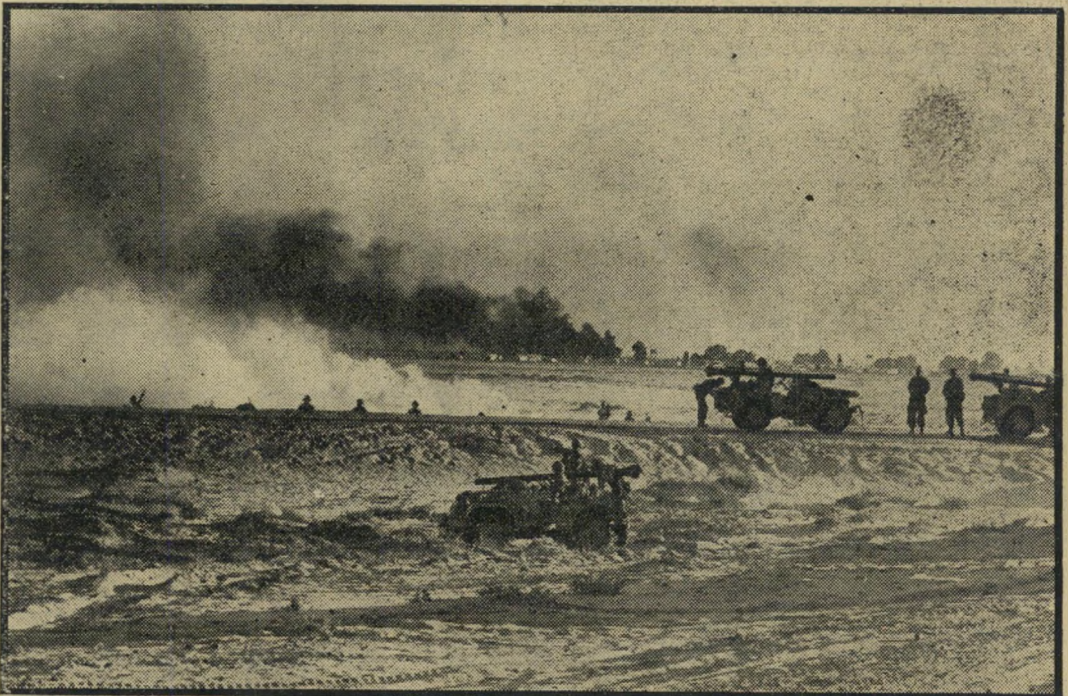
מלחמה היתה הלם בעל מתח דרמטי עילאי. מעי-טות פרשות כאלה בתולדות העמים.

הפיתאומיות שבה פרץ המשבר, כרעם ביום בהיר, החרדה הגוברת, כאשר היה נדמה כי העניינים נסחבים אל עברי סיפחת.

הפורקן של המלחמה, שפרץ את כל הסכרים. המהירות הפנטסטית של הנצחון.

הכיבושים, ששינו לפתע את נוף-החיים של המדינה. הפתעת הנצחון המדיני, כאשר נסתבר כי אין כל לחץ ו-דרישה לפנות את השטחים במהרה.

הלם זה השפיע על כל אדם. עתונאים, שהצטיינו עד אותו רגע בליברליזם הקיצוני, החלו כותבים לפתע מאמרים בעלי גוונים פאשיסטיים מובה-

הקרב במידבר סיני: המלחמה האחרונה או אחד הסיבובים?